

ZPRÁVA O ČINNOSTI CENTRA PRO ČESKOSLOVENSKÁ EXILOVÁ STUDIA
ZA ROK 2004*Tomáš Motlíček*

Centrum pro československá exilová studia (dále jen CČES) při Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci vstoupilo v roce 2004 do druhého desetiletí své činnosti. Jedenáctý rok existence olomouckého pracoviště potvrdil dlouhodobě rostoucí zájem o historii české a slovenské emigrace. Na CČES se v tomto roce obraceli s četnými dotazy nejen odborní vědečtí pracovníci, ale i zájemci z řad široké veřejnosti. Tato druhá skupina badatelů hledala především informace o rodinných příslušnících a příbuzných, kteří odešli z nejrůznějších důvodů z Československa do emigrace.

Dalším rokem pokračovala realizace dlouhodobého výzkumného záměru Emigrace z českých zemí v novověku uděleného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (2001–2006). Do výzkumu se zapojil kolektiv členů a spolupracovníků CČES a katedry historie: doc. PhDr. Ivo Barteček, CSc., doc. PhDr. Jana Burešová, CSc., doc. Dr. František Hanzlík, CSc., PhDr. Karel Konečný, CSc., doc. PhDr. Miloš Kouřil, Mgr. Monika Mandelíčková, Mgr. Tomáš Motlíček, Mgr. Vladimír P. Polách, M.Phil., PhDr. Arnošt Skoupý, CSc., Mgr. Jiří Šmeral, prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc. (ředitel CČES), Mgr. Michael Viktorčík a další externisté.

Realizace výzkumného záměru se i v tomto roce soustředila na akvizici archivních materiálů, prohloubení stávajícího výzkumu a publikování nových poznatků. Podobně jako v předchozích letech se výzkum orientoval třemi teritoriálními směry.

Kolektiv M. Trapl, A. Skoupý a M. Kouřil dokončil první část projektu zaměřeného na historii švýcarského exilu. Historici se věnovali především konstituování a vývoji českého a slovenského krajanského hnutí. K prohloubení našich znalostí o československém exilu ve Švýcarsku přispěli rovněž J. Šmeral studií *Československý křesťansko-demokratický exil a křesťanské odbory ve Švýcarsku* a P. Orság statí *Časopis českého exilu ve Švýcarsku: Zpravodaj*. Obě práce byly otištěny ve studentském sborníku *Studie z dějin emigrace*.

K exilu v Německu se dílčím způsobem obrátila i interní doktorandka M. Mandelíčková, jež pokračovala v přípravě dizertační práce, v níž se zabývá mj. i otázkou uprchlických táborů na území Německa.

V rámci plnění výzkumného záměru vycestovali K. Konečný a J. Šmeral v červnu 2004 do Vídně. Jednali o další spolupráci s L. Kolinem, bývalým funkcionářem exilové československé sociálně demokratické strany v Rakousku. Do archivu CČES přivezli další část archivu této politické strany a dojednali její kompletní předání do Olomouce.

V roce 2004 probíhala analýza získaných archivních materiálů z cest po USA, jež se realizovaly v předchozích letech. Mnoho cenných a doposud neznámých faktů přináší dřívejší studie K. Konečného a F. Hanzlíka o osudech československých armádních důstojníků žijících v exilu v USA a Kanadě.

K. Konečný a I. Barteček absolvovali v říjnu 2004 cestu do USA (Washington, New York). Na schůzce s prezidentem SVU M. Rechcíglem dohodli podmínky založení pobočky SVU v Olomouci; jednali s pamětníky o poskytnutí písemností do archivu ČČES.

K otázkám československého exilu v Latinské Americe se nadále vracel I. Barteček. Poznatky z předchozích výzkumných cest po jihoamerickém kontinentě v letech 2001–2003 publikoval v řadě sborníků a odborných periodik. Spolupráce s českou krajanskou komunitou ve Venezuele, která náleží mimo jiné díky I. Bartečkovi k nejlépe popsaným, dala podnět k přípravě monografie Češi ve Venezuele.

Někteří členové ČČES (I. Barteček, T. Motlíček, A. Skoupý, M. Trapl) se podíleli na řešení grantu Etnologického ústavu AV ČR (oddělení etnických studií) v Praze pod vedením S. Broučka.

Volitelný seminář Česká emigrace v 19. a 20. století (se zvláštním zaměřením na emigraci do USA) pro studenty historie v zimním semestru 2004 připravila a vedla M. Mandelíčková. Seminář navštěvovalo 11 studentů, z čehož dva se problematice emigrace věnují i ve svých diplomových pracích (Rádio Svobodná Evropa a KBSE).

Díky iniciativě R. Slabákové a M. Mandelíčkové byla navázána spolupráce s Katolické Universiteit v Lovani. Tamější univerzitní pracoviště se zaměřilo zejména na problematiku polského exilu. Zástupce ústavu dr. Idesbald Godeeris přicestoval v rámci programu Socrates na týdenní výměnný pobyt do Olomouce, kde realizoval několik přednášek pro studenty katedry historie.

V roce 2004 studovali ve fondech archivu ČČES převážně vědeckí pracovníci z českých univerzit a studenti pracující na svých diplomových a dizertačních pracích. Jako v předešlých letech i v tomto roce patřila k badatelsky nejvyužívanějším fondům Rada svobodného Československa. Fond se postupně pořádá a plánuje se převoz druhé části materiálů z USA.

Fondy archivu se rozrostly o prameny darované ČČES ze Švýcarska (fotografie, brožury, noviny a výstřižky z novin, plakáty, dřívejší korespondenci apod.). Všechny získané písemnosti dokumentují bohatý kulturní a společenský život českých spolků.

O dřívejší položky byl doplněn fond L. Kolina z Vídně. Doklady se týkají, jak již bylo řečeno výše, exilové československé sociální demokracie v Rakousku. Příprav na převoz zbývající části materiálů se během studijního pobytu v Rakousku ochotně ujal doktorand katedry historie M. Viktořík.

V roce 2004 se značně rozrostly publikační a ediční aktivity ČČES. Na knižní trh byl uveden první svazek nové ediční řady ČČES – EMIGRACE (výkonný redaktor T. Motlíček), kterou uvedla publikace *Československý exil a krajanské hnutí ve Švýcarsku v letech 1945–1989. I. Od května 1945 do srpna 1968* (Olomouc 2004) autorského kolektivu M. Trapl, A. Skoupý a M. Kouřil. K. Konečný a T. Motlíček uspořádali sborník studentských prací *Studie z dějin emigrace* (Olomouc 2003, vyšlo 2004), který vyšel v knižnici VERBUM katedry historie. Sborník obsahuje devět studentských studií s tematikou československého exilu. Jako sedmý svazek téže edice byl vydán péčí I. Bartečka (autor úvodní studie) spis Vlastimila Kybala *Po československých stopách*

v *Latinské Americe* (Olomouc 2003, vyšlo 2004). CČES se pod vedením I. Bartečka a T. Motlíčka ujalo vydání dvou publikací prezidenta SVU M. Rechcíglu – *Czech-American Historic Sites, Monuments and Memorials* (Olomouc – Ostrava 2004) a *Czechoslovak American archivalia*. I.–II. díl. (Olomouc – Ostrava 2004). Všechny publikace byly prezentovány v rámci programu kongresu SVU. U příležitosti konání 22. kongresu SVU v Olomouci byla dvě čísla Listů. Časopis pro politickou kulturu a občanský dialog (č. 3–4) věnována mimo jiné i problematice československého exilu (přispěli: I. Barteček, J. Burešová, K. Konečný, M. Mandelíčková, T. Motlíček).

Sbírka časopisů a novin CČES byla i nadále rozmnožována. Pracoviště dlouhodobě odebírá: Zpravodaj, časopis Čechů a Slováků ve Švýcarsku (Švýcarsko), Nový domov–New Homeland, Kanadské listy a Dobrý den (Kanada), Zprávy SVU (USA).

Účetnictví Nadačního fondu CČES spravoval ing. Z. Aulehla, CSc. Předsedou Nadačního fondu byl i nadále doc. PhDr. Miloš Kouřil. Z prostředků fondu byli vyplaceny odměny studentům, kteří se podíleli na organizaci kongresu SVU.

Kongres SVU v Olomouci

CČES se výraznou měrou podílelo na organizaci 22. výročního světového kongresu Československé společnosti pro vědy a umění (Washington, USA), který proběhl na půdě Filozofické fakulty (Umělecké centrum) Univerzity Palackého ve dnech 26. června až 4. července 2004. Zvolené téma kongresu „Morava viděna z vnějšku“ bylo stanoveno po dohodě a na přání SVU.

V organizačním výboru kongresu zasedli: doc. PhDr. Ivo Barteček (děkan FF UP, viceprezident), PhDr. Karel Konečný, CSc. (tajemník), Mgr. Tomáš Motlíček, Mgr. Radmila Slabáková, Ph.D, Mgr. Jiří Šmeral, prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc. Do organizace celé akce se aktivně zapojili studenti katedry historie. CČES garantovalo organizaci celého kongresu.

Spolupracovníci z řad CČES a členů katedry historie na kongresu také aktivně vystoupili v jednotlivých přednáškových blocích (I. Barteček, J. Bartoš, F. Hanzlík, K. Chobot, M. Kouřil, A. Kalous, K. Konečný, M. Mandelíčková, A. Skoupý, M. Trapl ad.).

Během kongresu byly mimo jiné navázány nové pracovní kontakty mezi jednotlivými spolupracovníky CČES a zahraničními členy SVU. Zástupci amerických a kanadských institucí přislíbili předání písemností spolků a organizací do archivu CČES. Většina domácích i zahraničních účastníků kongresu také navštívila prostory CČES, kde se živě zajímala o činnost olomouckého pracoviště a studium exilu v České republice.

Po skončení kongresu SVU se začalo s přípravou sborníku z konference, který bude představen u příležitosti 23. světového výročního kongresu SVU v Českých Budějovicích v létě 2006.

Mgr. Tomáš Motlíček
Centrum pro československá
exilová studia
Křížkovského 12
771 80 Olomouc